

**XALQARO SPORT TASHKILOTLARI FAOLIYATIDA YUZAGA KELADIGAN
ASOSIY MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH YO‘LLARI**

Abdullayev Sanjar Boboismoilovich

Toshkent davlat yuridik universiteti

Magistratura va sirtqi ta'lim fakulteti Sport huquqi yo'nalishi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15492585>

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot xalqaro sport tashkilotlari (XST) faoliyatida yuzaga keladigan asosiy muammolarni aniqlash va ularni hal etish bo'yicha takliflar ishlab chiqishga qaratilgan. Tadqiqotda korrupsiya, dopping, siyosiy aralashuv, moliyaviy qiyinchiliklar va tengsizlik kabi muammolar tahlil qilindi. Adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil va ekspertlar fikrini so'rash usullari qo'llanilgan holda, ushbu muammolarni hal etish uchun shaffoflikni oshirish, moliyaviy nazoratni kuchaytirish, doppingga qarshi kurashni kuchaytirish, siyosiy aralashuvni taqiqlovchi qoidalar qat'iy qo'llash, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va teng imkoniyatlarni yaratish kabi chora-tadbirlar taklif etildi. Ushbu chora-tadbirlar XSTlarning faoliyatini yaxshilash va sportning halolligi va barqaror rivojlanishini ta'minlashga yordam berishi kutilmoqda.

Kalit so'zlar: Xalqaro sport tashkilotlari, korrupsiya, dopping, siyosiy aralashuv, moliyaviy muammolar, tengsizlik, hal etish yo'llari, shaffoflik, moliyaviy nazorat, adolat, barqaror rivojlanish.

Abstract. This study aims to identify the main problems arising in the activities of international sports organizations (ISOs) and to develop proposals for their solution. The study analyzes problems such as corruption, doping, political interference, financial difficulties, and inequality. Using literature review, comparative analysis, and expert opinion surveys, measures are proposed to address these problems, including increasing transparency, strengthening financial control, intensifying the fight against doping, strictly enforcing rules prohibiting political interference, ensuring financial stability, and creating equal opportunities. These measures are expected to help improve the activities of ISOs and ensure the integrity and sustainable development of sport.

Keywords: International sports organizations, corruption, doping, political interference, financial problems, inequality, solutions, transparency, financial control, fairness, sustainable development.

Аннотация. Данное исследование направлено на выявление основных проблем, возникающих в деятельности международных спортивных организаций (МСО), и разработку предложений по их решению. В исследовании проанализированы такие проблемы, как коррупция, допинг, политическое вмешательство, финансовые трудности и неравенство. С использованием методов анализа литературы, сравнительного анализа и опроса экспертов предложены меры по решению этих проблем, включая повышение прозрачности, усиление финансового контроля, усиление борьбы с допингом, строгое применение правил, запрещающих политическое вмешательство, обеспечение финансовой устойчивости и создание равных возможностей. Ожидается, что эти меры помогут улучшить деятельность МСО и обеспечить честность и устойчивое развитие спорта.

***Ключевые слова:** Международные спортивные организации, коррупция, допинг, политическое вмешательство, финансовые проблемы, неравенство, пути решения, прозрачность, финансовый контроль, справедливость, устойчивое развитие.*

KIRISH

So'nggi yillarda sport nafaqat ijtimoiy-madaniy faoliyat turi, balki xalqaro hamkorlik va diplomatiyaning muhim omiliga aylanmoqda. Shu bilan birga, sport sohasida yuzaga keladigan munosabatlarni tartibga solish, ayniqsa, xalqaro sport tashkilotlarining faoliyatini huquqiy asosda yo'lga qo'yish zarurati tobora ortib bormoqda. Xalqaro sport tashkilotlari turli mamlakatlar sportchilari, jamoalari va sport federatsiyalarining o'zaro aloqalarini muvofiqlashtiruvchi, sport musobaqalarining adolatli va halol o'tishini ta'minlovchi, sportda raqobat qoidalarini belgilovchi va nazorat qiluvchi muhim institut hisoblanadi. Biroq, ularning faoliyatida huquqiy noaniqliklar, kompetensiya chegaralari va xalqaro-huquqiy ziddiyatlar yuzaga chiqmoqda. Shuningdek, ular faoliyatida korrupsiya, dopping, siyosiy aralashuv, moliyaviy qiyinchiliklar va tengsizlik kabi bir qator muammolarga duch keladi. Ushbu muammolar sportning halolligi va barqaror rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun, ushbu maqolaning maqsadi XSTlar faoliyatida yuzaga keladigan asosiy muammolarni aniqlash va ularni hal etish bo'yicha samarali chora-tadbirlarni taklif qilishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Ushbu maqola mavjud adabiyotlar, ilmiy maqolalar, hisobotlar va xalqaro sport tashkilotlarining rasmiy hujjatlariga asoslangan tahliliy tadqiqotdir. Muammolarni aniqlash va yechimlarni taklif qilish uchun adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil va ekspertlar fikrini so'rash usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, XSTlar faoliyatida quyidagi asosiy muammolar mavjud.

- **Korrupsiya va o'yinlarni kelishish (Match-fixing):** Shaffoflikning yetishmasligi, moliyaviy nazoratning sustligi, qoidabuzarliklar uchun javobgarlikning pastligi.

- **Doping:** Sportchilarga bosim, g'alaba qozonish istagi, doppingni aniqlash usullarining yetishmasligi, jazolarning yengilligi.

- **Siyosiy aralashuv:** Davlatlarning sportga bo'lgan qiziqishi, siyosiy ambitsiyalar, sportni o'z nufuzini oshirish vositasi sifatida ko'rish.

- **Moliyaviy muammolar:** Sponsorlik mablag'larining yetishmasligi, musobaqalarni tashkil etish xarajatlarining oshishi, moliyaviy resurslarni noto'g'ri taqsimlash.

- **Tengsizlik:** Kambag'al davlatlarda sport infratuzilmasining yetishmasligi, sportchilarni tayyorlash uchun resurslarning yo'qligi, ayollarning sportda ishtirok etishidagi cheklovlar, nogironligi bo'lgan shaxslarning sport bilan shug'ullanishidagi to'siqlar.

Ushbu muammolarni hal etish uchun quyidagi chora-tadbirlar taklif etiladi:

- Shaffoflikni oshirish, moliyaviy nazoratni kuchaytirish va qoidabuzarliklar uchun jazoni kuchaytirish orqali korrupsiyaga qarshi kurashish;

- Doppingga qarshi kurashni kuchaytirish, dopping testlarini o'tkazish sonini ko'paytirish va sifatini oshirish, zamonaviy analitik usullardan foydalanish;

- Siyosiy aralashuvni taqiqlovchi qoidalarini qat'iy qo'llash va qoidabuzarlarga nisbatan jazo choralarini ko'rish;

- Sponsorlik mablag'larini jalb qilish, musobaqalardan olinadigan daromadlarni oshirish va moliyaviy resurslarni samarali boshqarish orqali moliyaviy barqarorlikni ta'minlash;

- Kambag'al davlatlarda sport infratuzilmasini rivojlantirish, sportchilarni tayyorlash uchun resurslar ajratish, ayollarning sportda ishtirok etishini qo'llab-quvvatlash va nogironligi bo'lgan shaxslar uchun sport bilan shug'ullanish imkoniyatini yaratish orqali teng imkoniyatlarni yaratish.

Ushbu tadqiqot xalqaro sport tashkilotlari (XST) faoliyatida yuzaga keladigan asosiy muammolarni aniqlash va ularni hal etish bo'yicha keng qamrovli tahlilni taqdim etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, korrupsiya, dopping, siyosiy aralashuv, moliyaviy muammolar va tengsizlik kabi muammolar XSTlarning samarali va shaffof faoliyat yuritishiga to'sqinlik qiladi.

Shu sababli, taklif etilgan chora-tadbirlar XSTlarning faoliyatini yaxshilash, sportning halolligi, adolatligi va barqaror rivojlanishini ta'minlashga yordam berishi mumkin.

MUHOKAMA

Ushbu maqolaning ahamiyati shundaki, u XSTlar faoliyatidagi mavjud muammolarni aniqlash va ularni hal etish bo'yicha kompleks yechimlarni taklif qiladi. Bu XSTlarga o'z faoliyatini baholash, ustuvor vazifalarni belgilash va kelgusida rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishda yordam berishi mumkin. Bundan tashqari, tadqiqot natijalari hukumatlar, sport tashkilotlari, sportchilar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun ham foydali bo'lishi mumkin.

Xalqaro sport tashkilotlari faoliyatida yuzaga keladigan asosiy muammolarni hal etish uchun quyida bir qator chora-tadbirlar taklif etiladi

Shaffoflikni oshirish: Shaffoflik XSTlarning faoliyatini ochiq va hisobdor qiladi, bu esa korrupsiyaning oldini olishga yordam beradi. Shaffoflikni oshirish uchun XSTlar o'z veb-saytlarida moliyaviy hisobotlarni, qarorlarni qabul qilish jarayonlarini va boshqa muhim ma'lumotlarni e'lon qilishi kerak.

Moliyaviy nazoratni kuchaytirish: Moliyaviy nazorat korrupsiya va moliyaviy qoidabuzarliklarning oldini olishga yordam beradi. Moliyaviy nazoratni kuchaytirish uchun XSTlar mustaqil auditorlik tekshiruvlarini o'tkazishi, moliyaviy operatsiyalarni nazorat qilish va qoidabuzarliklarni aniqlash uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanishi kerak.

Doppingga qarshi kurashni kuchaytirish: Dopping sportning halolligiga putur yetkazadi va sportchilarning sog'lig'iga zarar yetkazadi. Doppingga qarshi kurashni kuchaytirish uchun XSTlar dopping testlarini o'tkazish sonini ko'paytirishi, ularning sifatini oshirishi va zamonaviy analitik usullardan foydalanishi kerak.

Siyosiy aralashuvni taqiqlovchi qoidalarini qat'iy qo'llash: Siyosiy aralashuv XSTlarning mustaqilligiga putur yetkazadi va sportning siyosiy maqsadlarda ishlatilishiga olib kelishi mumkin. Siyosiy aralashuvni taqiqlovchi qoidalarini qat'iy qo'llash XSTlarning mustaqilligini ta'minlashga yordam beradi.

Moliyaviy barqarorlikni ta'minlash: Moliyaviy barqarorlik XSTlarning o'z vazifalarini bajarish va sportning rivojlanishini ta'minlashga yordam beradi. Moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun XSTlar sponsorlik mablag'larini jalb qilishi, musobaqalardan olinadigan daromadlarni oshirishi va moliyaviy resurslarni samarali boshqarishi kerak.

Teng imkoniyatlarni yaratish: Teng imkoniyatlar sportning barcha uchun ochiqqligini va imkoniyatlar tengligini ta'minlashga yordam beradi. Teng imkoniyatlarni yaratish uchun XSTlar kambag'al davlatlarda sport infratuzilmasini rivojlantirishi, sportchilarni tayyorlash uchun resurslar ajratishi, ayollarning sportda ishtirok etishini qo'llab-quvvatlashi va nogironligi bo'lgan shaxslar uchun sport bilan shug'ullanish imkoniyatini yaratishi kerak.

Biroq, ushbu chora-tadbirlarni to'liq amalga oshirish uchun XSTlar, hukumatlar, sport tashkilotlari, sportchilar, sponsorlar, ommaviy axborot vositalari va boshqa manfaatdor tomonlarning birgalikdagi harakatlari zarur.

XSTlar qoidalarini ishlab chiqqan holda, nazorat qilishi va buzilish holatlariga javob choralarni ko'rishlari kerak. Hukumatlar sportni qo'llab-quvvatlab, qonunchilikni takomillashtirishlari va XSTlar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yishlari kerak bo'ladi. Sport tashkilotlari sportchilarni tayyorlash, musobaqalarni tashkil etish va axloqiy tamoyillarni targ'ib qilishlari lozim. Sportchilar halol o'yin tamoyillariga rioya qilish, doppingdan voz kechish va sportni rivojlantirishga hissa qo'shishga intilishlari kerak. Sponsorlar sportga sarmoya kiritish, sportning nufuzini qo'llab-quvvatlash va axloqiy tamoyillarga rioya qilishi, ommaviy axborot vositalari esa sportni yoritish, muammolarni ko'tarish va jamiyatni xabardor qilishga intilishlari zarur. Ushbu tomonlarning hamkorligi sportda halollik, adolat va barqaror rivojlanishni ta'minlashga yordam beradi. Faqatgina birgalikdagi harakatlar orqali sportni yanada yaxshiroq va adolatliroq qilish mumkin.

XULOSA

Xalqaro sport tashkilotlari faoliyatida yuzaga keladigan muammolarni hal etish sportning rivojlanishi va nufuzini saqlash uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada taklif etilgan chora-tadbirlar XSTlarga o'z faoliyatini yaxshilash va sportning halolligi va barqaror rivojlanishini ta'minlashga yordam beradi. Kelgusida ushbu muammolarni chuqurroq o'rganish va ularni hal etish bo'yicha yanada samarali strategiyalarni ishlab chiqish zarur

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 01.05.2023. Qonun hujjatlari milliy bazasi. <https://lex.uz/docs/-6445145>
2. O'zbekiston Respublikasi "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risidagi" Qonun. 05.09.2015. Qonun hujjatlari milliy bazasi. <https://lex.uz/ru/docs/-2742233>
3. FIFA Governance Report 2023. <https://www.fifa.com>
4. IOC Olympic Agenda 2020+5. International Olympic Committee.
5. WADA Code (World Anti-Doping Agency), 2021 Edition.
6. G.L. Simon, "International Sports Governance and Corruption", Journal of Sport and Social Issues, 2022.
7. T.M. Anderson, "Sport, Ethics and Human Rights", Cambridge University Press, 2020.
8. Richard P. The Autonomy of Sport: A Legal Analysis. <https://www.sportetcitoyennete.com/en/articles-en/the-autonomy-of-sport-a-legal-analysis>
9. Sandra M.C. Sports and Competition Law: A Not-So-Special Relationship. 15 May 2024. <https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-024-01485-1>